

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання педагогічної ради
Полтавського обласного еколого-
натуралістичного центру учнівської
молоді
30.08.2021 № 4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Полтавського обласного
еколого-натуралістичного центру
учнівської молоді
30.08.2021 № 132

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
„Природа і фантазія”
(144/216 годин)

1 рік навчання

Васюк Євгенія Анатоліївна,
керівник гуртка Полтавського
обласного еколого-
натуралістичного центру
учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні одним із основних завдань позашкільної освіти є забезпечення освітньо-культурних потреб дітей, створення умов для їх творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку, виявлення і підтримка талановитих та обдарових дітей. Особливий акцент сучасної педагогіки зроблено на розвиток творчого потенціалу дітей.

Програма гуртка „Природа і фантазія” спрямована на розширення творчих здібностей вихованців, закріплення знань про природу і її об’єкти, що включає в себе можливості зближення дитини з природою, виховання бережливого та турботливого ставлення до неї, формування естетичних смаків.

Природний матеріал - це скарбниця для розвитку дитячої творчості. Вона дарує дитині естетичну та душевну насолоду а також формує почуття прекрасного. Такий зв'язок мистецтва і природи відіграє важливу роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості.

Навчальна програма „Природа і фантазія” спрямована на еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти та реалізується у гуртках, творчих об’єднаннях Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. Програма розрахована на дітей старшого дошкільного віку та учнів початкових класів віком 5-10 років.

Загальний обсяг та тривалість занять можуть становити 144 години на рік, 4 год. на тиждень; 216 годин на рік, 6 год. на тиждень.

Кількісний склад навчальної групи – 12–15 вихованців.

Мета навчальної програми полягає у набутті вихованцями компетентностей у процесі засвоєння теоретичних та практичних знань з природознавства, екології, ботаніки, флористики, народознавства. усвідомлення необхідності охорони та збереження природи, раціональної підготовки дітей до життя та творчої діяльності в умовах сьогодення.

Основні завдання програми передбачають формування таких компетентностей:

пізнавальної: уміння самостійно планувати свою діяльність, здібність до самоосвіти, активність у виборі діяльності, володіння навиками продуктивної діяльності; розширення наукового світогляду вихованців, поглиблення знань з природознавства, ознайомлення з основами науково-дослідної діяльності;

практичної: розвиток навичок з догляду за рослинами, використання набутих знань у повсякденному житті та побуті, закріплення навичок та вміння щодо бережливого ставлення до природи і збереження природних ресурсів; вироблення уміння раціонально використовувати різноманітність природного матеріалу для виготовлення творчих робіт, розвиток умінь підбору необхідного природного матеріалу та елементів декору;

творчої: формування творчих ініціатив та здібностей, уміння оцінювати свої можливості, потреби у творчій самореалізації та самовдосконаленню; сформованість мотивації у здобутті знань для подальшої освіти, розуміння особистісного росту, розвиток естетичного та художнього смаку;

етнокультурної: готовність до взаєморозуміння та взаємодії, яка базується на знаннях і досвіді, набутих у реальному житті (тобто у ході навчальних занять), спрямованих на їх успішну адаптацію у поліетнічному суспільстві, належний рівень обізнаності, практичні вміння виконання виробів з природного матеріалу;

загальнокультурної: прояв особистісних якостей (громадянських, моральних, інтелектуальних, загальної культури);

інформаційної: здатність самостійно шукати, аналізувати і збирати необхідну інформацію;

комунікативної: уміння працювати в творчому колективі, виконувати соціальні ролі, уміти виходити з конфліктних ситуацій;

здоров'язберігаючої– зміцнення здоров'я, навичок дотримання режиму та розпорядку дня, укріплення емоційної сфери, виховання вольових якостей;

соціальної: формування екологічної культури; розвиток позитивних якостей емоційно-вольової сфери: працелюбства, наполегливості, самостійності, відповідальності; навички міжособистісної взаємодії, здатності працювати у команді.

Під час засвоєння навчальної програми вихованці набувають ґрунтовних знань з основ загального природознавства, ботаніки та екології. Програмою передбачено вивчення практично всіх природних матеріалів, що можуть бути використані в творчих роботах.

Для кращого засвоєння тем більшу кількість годин відведено на практичні заняття.

Керівник гуртка повинен ознайомити вихованців з народною символікою України, виховати пошану до народних символів, почуття любові до природи рідного краю. Гуртківці беруть участь у масових еколого-натуралістичних заходах, тематичних святах, організації виставок. Систематична робота з природним матеріалом: його правильним збиранням, заготівлею, збереженням та використанням виховує в них трудові навички, екологічну свідомість.

Керівник гуртка повинен звертати увагу на форми і методи занять, що сприяють розвитку творчих здібностей юнатів. У процесі роботи слід навчити вихованців спостерігати за природою, аналізувати й узагальнювати отримані знання з подальшим їх застосуванням при підготовці різних наочних посібників.

Зміст навчальної програми включає теоретичні заняття із відповідними завданнями і видами практичних робіт.

Форми організації освітнього процесу:

- *фронтальна* (інформування, постановка загальних завдань, загальний інструктаж тощо);

- *групова* (виконання адаптованих завдань);

- *індивідуальна* (в окремому темпоритмі, за індивідуальними планами розвитку);

- *теоретичні заняття* (розповідь, бесіда, інструктаж, консультування, експертиза виробів тощо);

- *практичні заняття* (виконання вправ).

Програма побудована на основі загальнодидактичних принципів (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям).

Основний дидактичний принцип - навчання в предметно-практичній діяльності.

У програмі заплановано використання різноманітних форм і методів подачі матеріалу. Форми організації освітнього простору - групова і міжгрупова взаємодія.

Організаційні форми: екскурсія, акція, практична робота, квест, заняття-подорож тощо.

У процесі реалізації навчальної програми використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, розповідь, бесіди, робота з книгою, демонстрація, вправи, практичні роботи репродуктивного і творчого характеру, методи мотивації і стимулювання, навчального контролю, взаємоконтролю і самоконтролю, пізнавальна гра, проблемно-пошуковий, ситуативний методи, екскурсії.

Рекомендується проведення виставок робіт, участь у всеукраїнських конкурсах та масових природоохоронних заходах тощо.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПОЧАТКОВИЙ РІВЕНЬ, ОДИН РІК НАВЧАННЯ

№ з/п	Назва розділу	4 год.			6 год.		
		Теоретич.	Практич.	Разом	Теоретич.	Практич.	Разом
		1	Вступ	2	2	4	3
2	Розділ 1. Природа Полтавщини	6	6	12	9	9	18
2	Розділ 2. Робота з природним матеріалом	8	22	30	12	33	45
3	Розділ 3. Новорічна майстерня	6	18	24	9	27	36
4	Розділ 4. Технології виготовлення поробок з природного матеріалу	8	20	28	12	30	42
5	Розділ 5. Квітникарство	10	28	38	15	42	57
6	Навчальні екскурсії	2	4	6	3	6	9
7	Підсумкове заняття	2	-	2	3	-	3
Всього		44	100	144	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год./6 год.)

Теоретична частина (2 год./3 год.)

Ознайомлення вихованців з роботою гуртка, метою та умовами навчання, внутрішнім розпорядком, планом роботи на навчальний рік. Загальні відомості про безпеку життєдіяльності та охорону здоров'я дітей.

Взаємозв'язок людини і природи. Правила поведінки в природі. Значення природи в житті людини. Вплив людини на природу.

Значення знань з природоохоронних дисциплін у природоохоронній діяльності людини.

Практична частина (2 год./3 год.)

Експерсії у навчальні кабінети, куточок живої природи, на навчально-дослідну земельну ділянку ПОЕНЦУМ.

Розділ 1. Природа Полтавщини (12 год./18 год.)

Теоретична частина (6 год./9 год.)

Різноманітність рослинного світу Полтавщини. Роль і значення рослин у природі та в житті людини. Розповсюдження та розвиток рослин. Лікарські рослини.

Роль лісу в біосфері та житті людини. Орієнтування в лісі. Лісові ресурси рідного краю та їх охорона.

Різноманітний тваринний світ Полтавщини.

Практична частина (6 год./9 год.)

Виготовлення гербарію листя дерев.

Збір лікарських рослин для гербарію.

Вивчення кімнатних рослин та особливості догляду за ними.

Експерсії до дендропарку, міського парку, учнівського навчально-дослідного тваринницького комплексу Полтавського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Розділ 2. Робота з природним матеріалом (30 год./45 год.)

Теоретична частина (8 год./12 год.)

Дари природи, які використовуються у виготовленні композицій та оздобленні інтер'єру.

Збір і заготівля природного матеріалу. Його класифікація (квіти, листя, злаки, плоди, ягоди, морське каміння, мушлі, шишки, гілки).

Заготівля і збереження насіння квітів.

Пласке і об'ємне засушування рослин.

Основи зрізу і збереження сухоцвітів. Засушування квітів, сухоцвітів.

Принципи заготівлі плодів і насіння хвойних порід дерев.

Основні принципи заготівлі деревини і кори.

Основи коренепластики.

Правила заготівлі і підготовки пташиного пір'я для використання в роботі.

Основи аплікації. Аплікація з природних матеріалів. Технологія виконання.

Декоративна аплікація. Технологія виконання. Матеріали та обладнання.

Практична частина (22 год./33 год.)

Експедиція до хвойного лісу з метою збирання шишок, цікавих гілок, моху.

Засушування листя для виготовлення аплікацій.

Виготовлення флористичної листівки до дня народження.

Виготовлення фоторамки із гілок.

Виготовлення з каштанів, жолудів, листя та моху композиції „Осінній вернісаж”.

Виконання площинної аплікації з природних матеріалів на теми: „Їжачок”, „Чарівна осінь”, „Квіти у вазі” з елементами малювання.

Виготовлення об’ємної композиції „Букет троянд” з опалого листя.

Аплікація з ячної шкаралупи.

Робота з шкаралупою волоського горіха. Виготовлення черепахи із шкаралупи.

Виготовлення декоративних виробів з пир’я, шишок та жолудів.

Розділ 3. Новорічна майстерня (24 год./36 год.)

Теоретична частина (6 год./9 год.)

Збереження та правильне використання ялини і сосни.

Методика і варіанти виготовлення ялинкових іграшок з яєчних та горіхових шкаралуп, паперу і фольги, декоративного матеріалу.

Допоміжні матеріали та інструменти у виготовлення новорічних композицій.

Практична частина (20 год./30 год.)

Штучні ялинки з гілок і новорічної фурнітури.

Виготовлення різноманітних новорічних композицій.

Виготовлення композиції „Ліс взимку” з використанням гілок сосни, самшиту, пінопласту, шишок.

Виготовлення ялинкових іграшок з фетру „Новорічний чобіток”, „Різдвяна зірка”, „Чарівний ангел” та ін.

Новорічний декор з фоамірану.

Виготовлення з кольорового паперу новорічного ліхтарика.

Гірлянди з кольорового паперу.

Розділ 4. Технологія виготовлення поробок з природного матеріалу (28 год./42 год.)

Теоретична частина (8 год./12 год.)

Сільськогосподарські культури. Ознайомлення з біологічними особливостями основних сільськогосподарських культур (зернових, зернобобових, овочевих, плодово-ягідних, технічних культур та їх насінням).

Походження основних сільськогосподарських культур. Овочі та фрукти як вітамінний продукт харчування. Важливість круп у раціоні людини.

Технологія виготовлення аплікацій і панно з круп, бобових культур та насіння на природну тематику.

Підготовка основи під картину і матеріалів. Основи фарбування зерен.

Практична частина (20 год./30 год.)

Виготовлення колекції круп.

Виготовлення виробів з качанів кукурудзи за зразками „Зайчик”, „Лисичка”, „Курочка та півник”.

Виготовлення простих аплікацій з насіння соняшника.

Квіткове панно з насіння гарбуза.

Виготовлення українського оберегу з круп та насіння за зразком (аплікація на картоні).

Виготовлення об’ємних виробів з насіння соняшника „Сова”, „Їжачок”.

Створення картини з кавових зерен.

Розділ 5. Квітникарство (38 год./57 год.)

Теоретична частина (10 год./15 год.)

Поняття про квітково-декоративні рослини. Різноманітність однорічних, дворічних та багаторічних рослин. Правила догляду за квітами відкритого ґрунту.

Першоцвіти. Охорона першоцвітів.

Техніка виготовлення букету. Букети та композиції в інтер’єрі. Правила продовження життя квітів у вазі.

Квіти в легендах і переказах, традиційні українські квіти. Рослини-обереги.

Практична частина (28 год./42 год.)

Виготовлення квітів-першоцвітів з бісеру.

Складання букетів та квіткових композицій з квітів та іншого рослинного матеріалу, із сухоцвітів. Вибір форми та елементів виготовлення букетів та композицій.

Аплікація із засушених квітів за власним задумом.

Створення квіткової композиції.

Практичні заняття у лабораторії овочівництва та квітникарства (підготовка ґрунту, посів насіння, догляд за розсадою, пікірування розсади).

Робота на навчально-дослідній земельній ділянці (підготовка земельної ділянки, посів насіння у відкритий ґрунт).

Навчальні екскурсії (6 год./9 год.)

Осіня екскурсія в природу. Зміни в неживій природі та їх вплив на живу природу.

Екскурсія до хвойного лісу з метою збирання шишок, цікавих гілок, моху.

Весняна екскурсія до місцевого парку. Пробудження дерев і кущів від зимового сну. Сокорух, розпускання бруньок.

Підсумкове заняття (2 год./3 год.)

Перевірка та оцінювання знань і вмінь вихованців: виступи, демонстрація кращих поробок, підсумкова робота.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності під час роботи з інструментами;
- найбільш поширені дерева та кущі рідного краю, лікарські рослини;
- різноманітність тваринного світу рідного краю;
- про необхідність збереження та раціональне використання хвойних насаджень;
- біологічні особливості основних сільськогосподарських культур, правила догляду за ними;
- видовий склад найбільш поширених квітково-декоративних рослин відкритого ґрунту, представників однорічних, дворічних, багаторічних рослин;
- основні техніки виготовлення букетів квітів та рослин.

Вихованці мають уміти та застосовувати:

- правильно обробляти та зберігати живий та сухий рослинний матеріал для подальшої роботи (виготовлення аплікацій, гербаріїв, букетів);
- виконувати нескладні аплікації з опалого листя, шкаралупи яєць, сільськогосподарських зернових культур;
- виготовляти вироби з шишок, жолудів, каштанів, мушлів молюсків, гілок, коріння та ін.

Вихованці мають набути досвіду:

- створення виробів з природного матеріалу;
- перетворення природної форми в декоративну, абстрактну;
- роботи з різними матеріалами, інструментами та пристроями;
- вирощувати та вести догляд за квітково-декоративними рослинами закритого та відкритого ґрунту;
- дотримання правил екологічної поведінки в природі, екологічної культури.

Терміни (поняття), які повинні засвоїти вихованці

Природа, біосфера, природний матеріал, насіння, аплікація, гербарій, коренепластика, декорування, флористика, екологія, фауна, флора, сільськогосподарські культури, панно, квітково-декоративні рослини, першоцвіти, сухоцвіти, розсада, пікірування.

Орієнтовний перелік матеріалів та обладнання

- природний матеріал: живі квіти, засушений рослинний матеріал, кора, гілки, фрагменти коренів дерев, каштани, горіхи, жолуді, шишки, крилатка

ясеня, клена, насіння та плоди сільськогосподарських та дикорослих рослин, мушлі молюсків, пір'я, шкаралупи яйця.

- обладнання та інструменти: лінійка, ножиці, пензлі для малювання, пензлі для клею, клейові пістолети, голки, шило, ручні лещата, канцелярський ніж.

- матеріали: прості олівці, кольорові олівці, акварельні фарби, гуаш, кольоровий папір, клей ПВА, силіконовий клей, картон, нитки, пластилін, тканина, фетр, фоаміран, бісер, дріт для бісеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова А.В. Природні матеріали: пошук і традиції / Початкова школа. – 1991. - № 11.
2. Веремійчик І. Конструювання об'ємних композицій з природного матеріалу. / Початкова школа.-1999.-№ 4
3. Закон України „Про позашкільну освіту” //Освіта України. – 2000. – 2 серпня (№ 31). – С. 8.
4. Квітникарство / Л.П. Іщук, О.Г. Олешко, В.М. Черняк, Л.А. Козак, / за ред. канд. біол. Наук Л.П. Іщук. – Біла Церква, 2013. – 290 с.
5. Козейчик Н.Н. Панно из семян ясеня./ Школа и производство.-2001 № 23-24.
6. Колчанов И.И. Работа с чешуйками шишек и иголками хвойных деревьев. / Начальная школа.-1991.-№ 4.
7. Конощук С. Работа з осіннім природним матеріалом. / Початкова освіта.-2004. - № 38.
8. Копалова Н. Гурткова робота з аплікації та орігамі. - Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 312 с.
9. Методика навчання мистецтва у початкової школі: Посібник для вчителів. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. – 256 с.
10. Міщенко І., Лазаренко К. Зробіть з природного матеріалу./ Початкова освіта.-2001.-№ 23-24.
12. Обрывкова А.А. Заготовка растительного материала для цветочных композиций. / Школа и производство.- 1993. - № 4.
13. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Т. О. Піроженко. - Тернопіль: Мандрівець, 2010. - 136 с.
14. Пометун О.І., Піроженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: „А.С.К. ”, 2006, - 192 с.
15. Пузиреко Я.В. Мистецтво квіткового дизайну. Декоративна флористика. Навч. пос. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 232 с.
16. Рижова Н. „Наш дім – природа”. Програма екологічного виховання дошкільнят / Н. Рижова // Дошкільнє виховання. - 1998. — № 7. — С. 26-34.
17. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 144 с.
18. Що? Як? Чому? Світ мистецтва, популярна дитяча енциклопедія.— Харків., 2001.